

FRANSUZ TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING IJODIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHA USULIDAN FOYDALANISH

Tursunaliyev Asliddin

O'zbekiston Milliy Universiteti

Xorijiy filologiya fakulteti 411- guruh talabasi.

Gulfiya Raximova - ilmiy rahbar

O'zbekiston Milliy Universiteti Xorijiy filologiya fakulteti

Fransuz filologiyasi kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada fransuz tili fanini o'qitishda yangi pedagogik metodlar, xususan, interaktiv metodlardan foydalanish va o'quvchilarda bu tilni o'rganishga qiziqish uyg'otish o'quvchilarda og'zaki nutqni rivojlantirish omillarining ilmiy-nazariy asoslari yuzasidan olim va pedagoglarning fikr mulohazalari, ilmiy qarashlari tahlil qilingan va ularga subyektiv munosabat bildirilgan.

Kalit so'zlar: E. V. Chistyulina til haqida, V.V. Chernix qarashlari, aqliy hujum, chet tili kompetensiyasi, mashg'ulotlar, inovatsiyalar, loyihalar,

Ayni paytda ta'lim muassasalari oldiga prinsipial jihatdan yangi vazifalar qo'yilmoqda. Ushbu usul o'quvchilarning tizimli tafakkurini, ijodiy faolligini va mustaqilligini shakllantirish va rivojlantirishga qaratilgan. V.V. Chernix ta'kidlaydiki, zamonaviy fanlarning mustahkam asoslarini o'zlashtirish jarayonini intellektni tarbiyalash, o'z-o'zini tarbiyalash qobiliyati, o'z kasbiy va ilmiy bilimlarini to'g'rilash, to'g'rilash, olib borish qobiliyati bilan uyg'unlashtirish zarur. Aqlni tarbiyalashda ijodiy fikrlashni rivojlantirish katta rol o'ynaydi. E. V. Chistyulina o'quvchilarning ijodiy fikrlashini shaxsning integrativ faoliyati sifatida namoyon bo'ladigan, o'quvchining ijodga bo'lgan qadriyat munosabati, asosiy kategoriyalarning mazmunlilik, ijodiy fikrlash mexanizmlari, ongli foydalanish bilan tavsiflanadigan fikrlash turi deb hisoblaydi. Mustaqil ravishda topilgan o'quv muammolarini hal qilish uchun mantiqiy operatsiyalar va evristik usullar qo'llaniladi. O'quvchining ijodiy tafakkurini tizimli rivojlantirsakgina uning ijodiy madaniyatini shakllantira olamiz. O'quvchining ijodiy madaniyati uning ishlab chiqarish, ijtimoiy va ma'naviy yutuqlari yig'indisidir. U shaxsning ijodkorligining rivojlanishi va namoyon bo'lish qonuniyatlari va ijodiy mehnat ko'nikmalari, o'quvchining axloqiy xususiyatlari va etakchilik fazilatlarini, shuningdek, uning individual maqsadlarini jamiyat maqsadlari bilan uzviy bog'lash qobiliyati haqidagi bilimlarni o'z ichiga oladi. Ijodiy madaniyat biz uchun nafaqat ijodiy kasbiy kompetensiyalarning asosi, balki umumiy madaniy kompetensiyalarning ijodiy tarkibiy qismi sifatida ham tushuniladi. Uning shakllanishi

ijodiy fikrlashni, tasavvurni, fantaziyani rivojlantirishni, shuningdek, hissiylik, sabr-toqat, qat'iyatlilik kabi o'quvchilarning shaxsiy xususiyatlarini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Shubhasiz, ijodkor shaxsni tarbiyalash ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri bo'lib, aynan yakuniy bosqichda turibdi. Oliy ta'lim bosqichida ilgari qilingan bo'shliqlarni to'ldirish osonroq. O'quvchilarning¹ ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, tarbiyalash va rivojlantirish salohiyatiga ega bo'lgan akademik fan sifatida fransuz tili o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish jarayoniga hissa qo'shishi mumkin, bu nostandart talab qilinadigan muammoli vaziyatlarni hal qilish uchun zarur yondashuvdir.

Ma'lumki, ta'limga zamonaviy yondashuvlar o'quvchilar tomonidan o'quv ma'lumotlarini mustaqil, faol izlashga va amaliy faoliyatni qo'llash qobiliyatiga qaratilgan, shuning uchun o'quvchining roli tubdan o'zgarib bormoqda. O'qituvchining vazifasi endi insoniyat tomonidan to'plangan bilim va tajriba miqdorini uzatishdan iborat emas, zamonaviy ta'lim sharoitida u o'quvchilarning mustaqil bilim, tadqiqot va ijodiy faoliyatining tashkilotchisi sifatida ishlaydi. O'qituvchi o'quvchilarga kerakli bilimlarni mustaqil ravishda olish, ularni tanqidiy tushunish va bahslash, zarur faktlarga ega bo'lish, paydo bo'lgan muammolarni hal qilishda yordam berishi kerak. Shuningdek, E. V. Chistyulina chet tili darslarida oliy o'quv yurtlari o'quvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirish jarayonining samaradorligi bevosita o'quvchilarning chet tili darslarida muammoli o'qitish sharoitida ijodiy masalalarni yechish algoritmini o'zlashtirishiga bog'liqligini ta'kidlaydi. Loyiha (lot. loyiha oldinga tashlangan) loyihalash faoliyati mahsuloti: faoliyatning kooperativ shakllarini tashkil etish. Loyiha nafaqat mahsulot, balki dizayn vositasi hamdir; uni ishlab chiqish jarayonida dizayner loyihalashtirilayotgan ob'ektga qo'yiladigan talablarni amalga oshiradi, dizayn yechimlarini yaratadi va solishtiradi, ob'ektni rivojlantirishning turli rejaları va darajalarini muvofiqlashtiradi va hokazo. Axiologik jihatdan loyiha yangining salohiyatini va dizaynerning qiymatini o'z ichiga oladi. 2-yarmdagi loyiha g'oyasi tomonidan umumlashtirildi va turli xil mahsulotlar yoki tizimlarni yaratishga qaratilgan faoliyatni tashkil etish shakllariga kengaytirildi.

Loyiha usuli "loyiha" tushunchasining mohiyati bo'lgan g'oyaga, uning u yoki bu amaliy yoki nazariy jihatdan muhim muammolarni hal qilishda olingan natijaga pragmatik yo'naltirilishiga asoslanadi. Bu natijani ko'rish, tushunish, real amaliyotda qo'llash mumkin. Bunday natijaga erishish uchun o'quvchilarni mustaqil fikrlash, muammolarni topish va hal qilishga o'rgatish, buning uchun turli sohalardagi bilimlarni qo'llash, turli xil echimlarning natijalari va mumkin bo'lgan oqibatlarini bashorat qilish qobiliyatini, sabab va muammolarni aniqlash qobiliyatini o'rgatish kerak va ta'sir munosabatlari olingan ma'lumotlar, xulosalar chiqara olishdir. Bugungi

¹ Ed. R.H. Gilmeeva. - Qozon, 2009. - 161 b

kunda universitet bitiruvchisi til vositalarini, muayyan bilimlarni, jumladan, kasbiy va mintaqaviy fanlarni o'zlashtirishi kerak. Mavjud tendentsiyalar bashoratlidir): chet tilini o'rgatishda asosiy e'tibor guruh va juftlik ishlariga qaratiladi, bu tezkor frontal ish shakllarini almashtiradi.

Samaradorlik nuqtai nazaridan chet tili kompetensiyasi - bu o'quv jarayonida shakllangan o'quvchi shaxsining bilim, ko'nikma va qadriyat munosabatlarining integral yig'indisining alohida kesimidir. Har bir tilim ta'lim jarayonining ma'lum bir bosqichida ma'lum bir ta'lim natijasi sifatida qaralishi mumkin. Shartli bo'limlar to'plami - bu shaxsning chet tilini rivojlantirishda nisbatan to'liq kompetensiyasi.

Shubhasiz, o'quv jarayonida chet tilining kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish samaradorligi ko'p jihatdan to'g'ri tanlangan o'qitish usullariga bog'liq. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, interfaol o'qitish usullari chet tilining kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda katta imkoniyatlarga ega. Interfaollik ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari uchun o'zaro munosabatda bo'lish qobiliyatini anglatadi (o'qituvchi - o'quvchi, o'qituvchi - o'quvchilar guruhi, juftlik, kichik guruhlarda ishlash, guruhda individual yoki jamoaviy ishlarni taqdim etish). Interfaol ta'lim - bu o'quv hududini tashkil etish. O'quvchilarning faoliyati shundayki, ular bilish jarayonida maksimal darajada ishtirok etadilar, tushunish va mulohaza yuritish, yangi tajriba orttirish, ushbu o'rganish jarayonida mavjud bo'lgan barcha narsalarni almashish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bilan. Interfaol ta'lim usullariga munozaralar, biznes va rolli o'yinlar, bahslar, davra suhbatlari, loyiha usuli va kvest darslari kiradi. Ushbu usullar ²haqiqiy kommunikativ vaziyatlarni taqlid qiladi, bu esa boshqalarni topishga yordam beradi.

Ta'limning eng samarali usullaridan biri bu loyiha usulidir. amaliy masalalarni yechish jarayonida o'quvchilarga mustaqil bilim olish imkoniyatini berish. Bu nafaqat kuchli, balki zaif o'quvchilarga ham o'zlarini isbotlash va muvaffaqiyatga erishish imkonini beradi, chunki muammoli vazifalarni hal qilish jarayonida leksik vositalar va grammatik tuzilmalar ixtiyoriy ravishda yodlanadi, ijodiy fikrlash va tasavvurni rivojlantirish rag'batlantiriladi va sharoitlar yaratiladi.

Har bir o'qituvchi mashg'ulotlarni tashkil etishda quyidagi didaktik talablarga qat'iy rioya qilish lozim:

1. Mashg'ulotga oldindan puxta tayyorlanish, uning mazmunini, ta'lim usullarini aniqlash;
2. Aqliy ish bilan bandlik yukini taqsimlash (aqliy zo'riqishni oldindan belgilash) O'qituvchi ta'limni rivojlantiruvchi tamoyilga amal qilib, o'quvchilardan aqliy faollikni talab etuvchi vazifalar beradi;
3. Mashg'ulotlarning tarbiyaviy xarakteriga ega bo'lish;

² Innovatsion usullar ta'lim. – M.: RIPO IGUMO, 2008. – B. 61 – 69. 9. Shvaikina N.S.

4. Mashg'ulotlarning jo'shqinlik xarakteriga ega bo'lish. Mashg'ulotni boshlashdan avval o'quvchilarda bilim olish istgini qiziquvchanligini, yangilikni bilib olishga ishtiyoqni vujudga keltirish kerak;

5. Ta'lim usullarini mashg'ulotning tuzishga qarab tanlash. Mashg'ulotning tuzilishi avvaldan aniq qilib belgilab qo'yilishi kerak. Mashg'ulotning boshida yangi material bilan tanishtirishda avvalgi mashg'ulotlarda o'rganilgan materiallar esga olinib, uni o'quvchilar o'qituvchisi bilan bog'lanadi.

Mashg'ulotlarning boshlanish qismini ta'sirli qiziqarli qilib tashkil etish uning keyingi qismlariga ham o'quvchilarda qiziqish uygo'tib, diqqatining barqarorligini ta'minlaydi. Shuning uchun chet tili darslarida interfaol o'yinlardan foydalanib o'tkazilishi samarador usul hisoblanadi. Masalan dars rejasi quyidagicha bo'ladi:

Ilmiy manbalarda mazkur muammo yechimiga bag'ishlab maxsus ilmiy konferensiyalar o'tkazilganligi ham qayd etiladi. Bu kabi ilmiy izlanishlar va muammoga nisbatan bildirilgan turlicha qarashlar dialogik diskurs masalasining tilshunoslikda hal qilinish lozim bo'lgan, tadqiqqa muhtoj qirralari mavjud ekanligidan dalolat beradi. Ta'lim sohasi mutaxassislari abituriyentlarning (o'quvchilarning) xorijiy tillarni o'rganish jarayonida universitet ta'limiga chet tilining diskursiv kompetensiyasini joriy etishning afzalliklarini doimiy ravishda muhokama qiladilar. Bular birinchi navbatda ta'lim muhitining texnologik xususiyatlari bo'lib, ular diskursiv kompetensiyani shakllantirish uchun yaratilishi kerak. Darhaqiqat, bizning tadqiqotlarimiz shuni ko'rsatdiki, ular yaxshi tayyorlangan, texnik jihatdan savodli va faol o'quv dasturlari va universitetlar xorijiy tillarni o'rganish uchun yaxshiroq moddiy va shakllangan kurslarga ega bo'lishi mumkin, uzoq muddatli ichki kuchli texnik, semantik va amaliy bazaga ega. Til sohasida chet tilini kommunikativ metodika bilan o'qitishdan maqsad nutq vaziyati doirasida chet tilida muloqotni og'zaki va yozma shaklda o'rgatishdir. Ma'lumki, og'zaki-nutq muloqotining usuli - bu nutq. Maktabda nutqqa o'rgatishdan maqsad o'quvchilarda turli vaziyatlarda og'zaki muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirishdan iborat. Ijodiy faoliyat ijodiy xususiyatga ega bo'lgan faoliyat jarayonida rivojlanadi, bu o'quvchilarni o'rganishga va hayratga solishga, nostandart vaziyatlarda yechim topishga majbur qiladi. Agar o'quvchi gapirishni, o'qishni, chet tilidagi nutqni eshitishni, yangi narsalarni o'rganishni yaxshi ko'rsa, unda "chet tili" faniga qiziqish borligini aytishimiz mumkin va ma'lum bir muvaffaqiyatga erishish uchun sharoitlar yaratilgan. Fransuz tilini bilishdan ³tashqari, o'quvchilar o'zlarining shaxsiy xususiyatlarini rivojlantirish, kelajakdagi kasbiy

³ <https://www.academia.edu>

faoliyati va kundalik hayotda boshqa odamlar bilan muloqot qilish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

XULOSA

Chet tilining diskursiv kompetentsiyasidan faol foydalanish, o'z bilimlarini amalda ro'yobga chiqarish boshqa lingvistik modellarni o'zlashtirishga tayyorligini ko'rsatdi. Chet tillarini nutqlar majmuasi sifatida o'rganish tillarni o'rganishni davom ettirish, mutaxassislik bo'yicha ishlash istagini uyg'otadi. Bunday kurslarni amaliy qo'llash o'quvchilar uchun mavjud, mumkin va maqbuldir. Tadqiqotni ko'rib chiqish ko'p tilli jamiyatlar uchun ochiq chet tillari bo'lib qolmoqda, bu yerda diskursiv amaliyotlar ancha murakkab va ko'p qatlamli; til kompetentsiyalarini amalga oshirishga yordam beruvchi usullarni o'rganishga e'tibor qaratish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, muloqot ko'nikmalarini yaxshilash va diskursiv kompetentsiyani amalga oshirish uchun o'quvchilarni ko'proq matn yani yozma diskursda ko'proq qiziqtrishga va yomonroq gapiradigan tilni tanlashga undashga yordam beradigan usullar ustida ishlashga arziydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ta'limga kompetensiyaga asoslangan yondashuv o'rta ta'lim muassasalarida gumanitar fanlar kontekstida kasb-hunar ta'limi Ta'limning globallashuvi / Ed. R.H. Gilmeeva. - Qozon, 2009. - 161 b.
2. Smirnov S.V. Shakllanish bo'yicha professional diskursiv kompetentsiya nolingvistik universitetda chet tilini o'rgatish // Moskva davlat xabarnomasi tilshunoslik universiteti. - 645-son. - 2012. - 118-126-betlar.
3. Frakhatova I.F. Samaradorlik o'qitishning innovatsion shakllaridan foydalanish Fakultetda fransuz tili va adabiyoti jurnalistika // Innovatsion usullar ta'lim. – M.: RIPO IGUMO, 2008. – B. 61 – 69. 9. Shvaikina N.S.
4. Ed. R.H. Gilmeeva. - Qozon, 2009. - 161 b
5. Innovatsion usullar ta'lim. – M.: RIPO IGUMO, 2008. – B. 61 – 69. 9. Shvaikina N.S.

INTERNET SAYTLAR:

1. <https://cyberleninka.ru>
2. <https://kpfu.ru>
3. <https://gerflint.fr/>
4. <https://www.academia.edu/>